

УДК 330.336.02

DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2024-9-1>

Гребеношко Р. О.

аспірант,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9383-3225>

Ruslan Hrebenezhko

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

ОСОБЛИВОСТІ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У ВІДБУДОВЧІЙ ТА МОДЕРНІЗАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЧНИХ ПАРАДИГМАХ

PECULIARITIES OF FISCAL POLICY IN RECONSTRUCTION AND MODERNISATION ECONOMIC PARADIGMS

Анотація. У статті проаналізовано концептуальні й методологічні аспекти дослідження процесів повоєнного відновлення та модернізації економік на прикладі країн, які зазнали впливу збройних конфліктів та продемонстрували успішні підходи до економічного відновлення. Серед таких підходів – податкові реформи, реалізація інвестиційних програм, діджиталізація економічних процесів і підтримка інновацій. Зазначено важливість інтеграції цього досвіду в розробку української моделі повоєнної реконструкції. Основна увага зосереджена на ролі фінансової політики у забезпеченні економічного відновлення, а також на вивченні історичного досвіду країн, які успішно подолали наслідки значних руйнувань. Розглянуто вплив фінансової політики на соціально-економічну стабільність, мобілізацію ресурсів і створення передумов для сталого розвитку. Визначено, що ефективність фінансової політики значною мірою залежить від здатності урядів адаптувати її до специфічних умов воєнного та післявоєнного періодів. Проаналізовано основні заходи, спрямовані на стимулювання економічного зростання, боротьбу з інфляцією, підтримку вразливих груп населення та відновлення критичної інфраструктури. Окремо розглянуто значення стимулюючої фінансової політики в умовах кризи. Такий підхід включає збільшення соціальних витрат, стимулювання попиту та залучення інвестицій. Разом із тим аналізуються ризики, зокрема можливість корупції та зростання дефіциту бюджету. Також підкреслюється роль стримуючої політики для запобігання економічному перегріву в період відновлення. У статті представлено систематизацію цілей, інструментів і принципів фінансової політики для етапів повоєнного відновлення та модернізації. У післявоєнний період пріоритетними завданнями є відновлення інфраструктури, підтримка населення та стабілізація економіки, тоді як на етапі модернізації основна увага зосереджується на стимулюванні інновацій, залученні інвестицій і міжнародній інтеграції. Наголошено на важливості прозорості, справедливості та гнучкості фінансової політики для досягнення довгострокового економічного зростання та перспективного сталого розвитку.

Ключові слова: фінансова політика, відбудовча парадигма, концепція економічної модернізації, стимулююча фінансова політика, стримуюча фінансова політика, економічні трансформації.

Abstract. The article analyses the conceptual and methodological aspects of studying the processes of post-war recovery and modernization of economies on the example of countries that have been affected by armed conflicts and have demonstrated successful approaches to economic recovery. These approaches include tax reforms, implementation of investment programs, digitalization of economic processes and support for innovation. The importance of integrating this experience into the development of the Ukrainian model of post-war reconstruction is highlighted. The focus is on the role of fiscal policy in ensuring economic recovery, as well as on the study of the historical experience of countries that have successfully overcome the consequences of significant destruction. The author considers the impact of fiscal policy on socio-economic stability, resource mobilization and creation of preconditions for sustainable development. It is determined that the effectiveness of fiscal policy largely depends on the ability of governments to adapt it to the specific conditions of the war and post-war periods. The author analyses the main measures aimed at stimulating economic growth, fighting inflation, supporting vulnerable groups and restoring critical infrastructure. The importance of stimulus fiscal policy in times of crisis is also discussed. This approach includes increasing social spending, stimulating demand, and attracting investment. At the same time, the risks are analyzed, including the possibility of corruption and a growing budget deficit. The article also emphasizes the role of restraining policies to prevent economic overheating during the recovery period. The article presents a systematization of fiscal policy objectives, instruments and principles for the stages of post-war recovery and modernization. In the post-war period, the priority tasks are to restore infrastructure, support the population and stabilize the economy, while in the modernization phase, the focus is on stimulating innovation, attracting investment and international integration. The author emphasizes the importance of transparency, fairness and flexibility of fiscal policy for achieving long-term economic growth and sustainable development.

Keywords: fiscal policy, restoration paradigm, concept of economic modernization, stimulating fiscal policy, restraining fiscal policy, economic transformations.

Постановка проблеми. Комплексне дослідження сучасних країн, охоплених воєнними конфліктами, їх подальше повоєнне відновлення та модернізація стикається з наявністю концептуальних та методологічних проблем. Це пов'язано як з недостатньою кількістю проведених досліджень, незважаючи на те, що кіль-

кість наукових публікацій зростає, так і з відсутністю ґрунтовної теоретичної бази, через те, що це складна, багатогранна сфера. Збройні конфлікти мають комплексний характер, включають поєднання соціокультурних явищ, війни, політичної та фінансово-економічної нестабільності. Ще одним викликом для досліджень

у цій сфері є складність проведення ґрунтового емпіричного аналізу, отримання достовірних даних та робота з громадами, що постраждали від війни.

Особливої значущості фіскальна політика набуває в період соціально-економічних трансформацій, етапів відродження суспільства після воєн та збройних конфліктів, переходу на новий рівень технологічного устрою тощо.

Звертаючись до історичного досвіду, з 1946 по 2001 рік відбулося 225 збройних конфліктів [1], причому період з 1989 по 1999 рік був найбільш інтенсивним, спричинивши близько 110 збройних конфліктів у 73 місцях [2]. За даними Інституту економіки та миру, який розробляє Глобальний індекс миру (GPI), з 2001 року по 2024 рік існує 56 активних конфліктів, що є найбільшим показником з часів Другої світової війни, й менша кількість конфліктів вирішується або військовим шляхом, або шляхом укладення мирних угод [3]. Кількість конфліктів, що завершилися вирішальною перемогою, скоротилася з 49 % у 1970-х роках до 9 % у 2010-х роках, а кількість конфліктів, що завершилися мирними угодами, за той самий період зменшилася з 23 % до 4 %. Конфлікти також стають все більш інтернаціоналізованими: 92 країни зараз втягнуті в конфлікт за межами своїх кордонів, що є найбільшим показником з моменту запровадження GPI у 2008 році, що ускладнює переговorni процеси задля досягнення тривалого миру та затишує конфлікти. Інтернаціоналізація конфліктів зумовлена посиленням конкуренції між великими державами та зростанням ролі держав середнього рівня, які стають все більш активними у своїх регіонах. Хоча показники мілітаризації покращувалися протягом перших 16 років існування GPI, зараз тенденція змінилася на протилежну, і в 2024 році рівень мілітаризації погіршився у 108 країнах [3].

Під час активних військових дій в Україні, що спричинили масштабні руйнування, дедалі частіше досліджуються питання післявоєнного відновлення та відбудови країни після досягнення Перемоги. Значну увагу приділяють вивченню досвіду інших держав, які після війни не лише відновили зруйновану інфраструктуру, але й створили нові моделі управління, що дозволили їм посісти чільні місця серед найрозвиненіших країн світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці з різних країн аналізують практичні аспекти відновлення, спрямованого на сталий розвиток держав у післявоєнний період. Українські дослідники також активно вивчають цей досвід, щоб забезпечити майбутнє зростання країни. Як важливий внесок у розв'язання цієї проблеми підтримується думка Іванова С. В., який наголошує, що успішна економічна реконструкція вимагає розробки та впровадження сучасної концепції, заснованої на інноваціях і врахуванні реальної геополітичної ситуації [4]. Цінними є висновки Латишевої О. В. та Чемерис Ю. Т. щодо необхідності спрямування інвестицій у реальний сектор економіки для відновлення ключових галузей [5]. Приймакова Ю. А. у своїх дослідженнях, застосовуючи економіко-математичні моделі, підтверджує важливість інвестиційно-інноваційних процесів і прогнозування структурних змін національної економіки у післявоєнний період [6]. З цими висновками погоджуються й інші науковці, наголошуючи на необхідності деталізації підходів до використання

обмежених фінансових ресурсів для якнайшвидшого відновлення економіки.

Колінець Л. Б., Радинський С. В. [7], Руди К. [8] та Барро Р. [9] у своїх роботах аналізують взаємозв'язок між військовими витратами та економічним зростанням, акцентуючи на важливості інноваційних технологій та створенні робочих місць, не ігноруючи необхідності зміцнення обороноздатності. Виходячи з гіпотези про важливість відновлення економіки на основі інновацій і врахування нової її структури, водночас із підтриманням належного фінансування оборонних програм, виникає потреба у вивченні іноземного досвіду подолання наслідків руйнувань і створення умов для економічного прориву.

Практичні рекомендації з цієї тематики містяться у працях зарубіжних дослідників. Зокрема, Domonkos E., & Schlett A. [10] аналізують макроекономічні результати фінансової реконструкції країн Центрально-Східної Європи, Nahtigal M. [11] досліджує роль Фонду відновлення та стійкості у формуванні інклюзивної економіки знань в ЄС, Best M. H. [12] наголошує на важливості виробничо-орієнтованої економіки, зосередженої на інноваціях, а Mallett, R., & Pain, A. [13] підкреслюють значення взаємодії між урядами та партнерами у відновленні ринкових механізмів.

Метою статті є дослідження щодо тлумачення сутності, цілей та інструментів фіскальної політики, та подальшого виокремлення особливостей її реалізації в умовах економіки відбудови та подальшої повоєнної модернізації.

Виклад основного матеріалу. Особливий інтерес викликає досвід таких країн, як Франція, Німеччина та інші європейські країни, Японія, Південна Корея, Боснія і Герцеговина. Їх приклади відбудови можуть слугувати цінним джерелом знань і рекомендацій для планування та реалізації процесів відновлення України після здобуття перемоги. Звісно, цей досвід не може бути цілковито імплементований до сучасних українських реалій, так як зараз ми живемо у зовсім іншій системі глобальної економіки, іншій технологічній парадигмі, яка з середини минулого століття пройшла трансформації через дві промислові революції, а сьогодні знаходиться в фазі Четвертої промислової революції, принципово відмінної від двох попередніх [14, с. 7–9; 15]. Водночас нас цікавлять методи і підходи, що застосовувалися європейськими країнами для ефективного повоєнного відновлення економіки, які можуть бути використані або враховані в Україні.

Проаналізував основні концепти повоєнної відбудови та модернізації окремих країн світу (як найбільш успішні приклади) з точки зору імплементации основних положень, та здійснивши додаткові розвідки по країнах, які пройшли через збройні конфлікти у другій половині ХХ – початку ХХІ століття, представимо їх систематизацію у таблиці 1.

Аналіз зарубіжного досвіду свідчить, що військові конфлікти, крім загострення серйозних соціально-економічних та гуманітарних проблем, завдають значної шкоди фіскальній сфері. У таких умовах важливим фактором стає стимулюючий вплив фіскальної політики, яка спрямована на мінімізацію негативних наслідків, забезпечення стабільності державного та місцевих бюджетів, а також створення сприятливих умов для їх подальшого зростання.

Таблиця 1 – Концепти та напрями повосенної відбудови та модернізації країн світу внаслідок воєн/збройних конфліктів

Країна, воєнний період	Концепт підхід (напрямок) повосенної відбудови та модернізації
Франція (Друга світова війна, 1939–1945)	План Моне План Маршала План Гірша (в період оздоровлення економіки)
Німеччина (Друга світова війна, 1939–1945)	План Маршала Комплекс реформ Л. Ерхарда (оздоровлення економіки) Жорстка фінансова дисципліна й збалансований бюджет
Італія (Друга світова війна, 1939–1945)	План Маршала Програма розвитку Півдня (оздоровлення економіки) Диференційований підхід у відновленні більш та менш постраждалих регіонів країни
Фінляндія (Друга світова війна, 1939–1945)	План Маршала Політика розселення громадян з анексованих територій та облаштування їхнього господарства
Країни Балтії (Друга світова війна та радянська окупація, 1939–1991)	Мала та велика приватизація, лібералізація економіки, дерегуляція для бізнесу, проста податкова система, адміністрування різних процесів завдяки діджиталізації
Японія (Друга світова війна, 1939–1945)	План Е. Демсеца План Доджа (оздоровлення економіки)
Південна Корея (Корейська війна 1950–1953)	П'ятирічні плани оздоровлення економіки. Інституціоналізація розвитку технологій
Іран (Ірано-іракська війна, 1980–1988)	План соціально-економічного та культурного розвитку Ірану (комплексна повосенна відбудова). Структуризація та розподіл відповідальності між рівнями та виконавцями програми з відбудови країни (хоча загалом відбудова успішною не стала)
Боснія і Герцеговіна (війна за незалежність, 1991–1995)	Стратегія «Національне примирення» Стратегія «Реконструкція та інфраструктура» Стратегія «Розвиток приватного бізнесу» Стратегія «Міжнародна допомога та співпраця» Стратегія «Туризм та культурна спадщина»
Ірак (війна в Іраку, 2003–2011)	План «Ірак. Відбудова та інвестиції» (комплексна повосенна відбудова) Системний підхід до оцінки збитків, залучення фінансування та планування реконструкції й реформ
Афганістан (війна в Афганістані, 2001–2021)	Створення спеціального органу (SIGAR), на який покладено функцію незалежного та об'єктивного нагляду за проєктами й заходами з реконструкції

Джерело: складено автором за результатами дослідження на підставі даних [16–26]

Ефективне управління економікою вимагає оптимального поєднання різних видів фіскальної політики – дискреційної та недискреційної. Кожен із цих підходів має свої специфічні цілі і застосовується залежно від економічних обставин. У критичних умовах, таких як економічна криза, перегрів економіки, воєнний чи повоєнний період відновлення економіки, особливо важливо враховувати особливості кожного типу політики, щоб своєчасно застосовувати найдоцільніші інструменти. Такий стратегічний підхід сприяє забезпеченню економічної стабільності, подоланню кризових явищ і створенню умов для довготривалого розвитку економіки.

Залежно від стадії економічного циклу, фіскальна політика може набувати стимулюючого або стримуючого характеру. Стимулююча фіскальна політика зазвичай застосовується в періоди економічної депресії, коли рівень економічної активності значно знижується [27]. Основною метою такого підходу є стимулювання економічного зростання, відновлення виробничих потужностей та збільшення рівня зайнятості населення, що особливо актуально в період повосенної модернізації.

Економічний спад та кризові явища зазвичай супроводжуються низкою соціально-економічних проблем, включаючи: зниження рівня добробуту громадян, втрату купівельної спроможності населення, міграцію трудо-

вого капіталу за кордон, банкрутство підприємств, особливо вразливих до кризових умов. За таких обставин, державна підтримка у вигляді стимулюючих заходів є ключовим фактором для подолання економічної кризи та створення умов для подальшого сталого розвитку.

У подібних обставинах уряд може ухвалювати рішення про збільшення соціальних витрат з метою підтримки купівельної спроможності населення. Такий підхід сприяє стимулюванню внутрішнього попиту, що, у свою чергу, допомагає зменшити негативні економічні явища, пов'язані зі спадом.

Однак варто враховувати, що дія таких заходів може мати як позитивні, так і негативні наслідки.

Позитивні аспекти стимулюючої фіскальної політики:

- подолання соціально-економічних проблем – збільшення соціальних витрат дозволяє стабілізувати рівень життя громадян і забезпечити базові потреби у кризовий період;

- відновлення економічного зростання – додаткові витрати на соціальні програми та інфраструктурні проєкти стимулюють попит і підтримують економічну активність.

Негативні аспекти стимулюючої політики:

- запізнення ефекту – заходи можуть не одразу привести до очікуваних результатів через складнощі у реалізації програм, бюрократичні перепони чи недо-

статню ефективність державних інституцій;
 – можливі зловживання – наявність корупційних ризиків і нецільове використання коштів можуть знизити ефективність заходів;

– ризик бюджетного дефіциту – збільшення витрат без відповідного збільшення доходів може призвести до зростання дефіциту бюджету, що ускладнить його балансування у довгостроковій перспективі.

Таблиця 2 – Фіскальна політика держави для умов повосенної відбудови та модернізації економіки

Період повосенної відбудови	Період модернізації
Цілі фіскальної політики:	
Фінансування оборонних потреб: -забезпечення ресурсами військових операцій, озброєння та оборонної інфраструктури	Економічне відновлення: – відновлення зруйнованої інфраструктури, житлового фонду, промисловості
Підтримка населення: – надання допомоги постраждалим, внутрішньо переміщеним особам (ВПО) та незахищеним верствам населення	Соціальна стабільність: – забезпечення зайнятості, соціального захисту та підвищення добробуту населення
Управління кризовою економікою: – стримування інфляції, стабілізація фінансового сектору	Макроекономічна стабільність: – зниження дефіциту бюджету та боргового навантаження
Функціонування критичної інфраструктури: – відновлення пошкоджених об'єктів та підтримка енергетичних, транспортних та комунальних систем	Підтримка економічного зростання: – стимулювання інвестицій, розвитку підприємництва та експортного потенціалу
Мобілізація ресурсів: – залучення внутрішніх і зовнішніх ресурсів для фінансування першочергових потреб	Зміцнення міжнародної інтеграції: – залучення іноземного капіталу, технологій та експортної допомоги
Інструменти фіскальної політики:	
Податкові заходи: – тимчасове підвищення податків для фінансування військових витрат; – введення пільг для підприємств, які забезпечують оборонну сферу та критичну інфраструктуру	Податкові заходи: – податкова реформа для залучення інвестицій та стимулювання економічного зростання; – тимчасові пільги для підприємств у галузях, що забезпечують швидке економічне відновлення
Бюджетні заходи: – збільшення витрат на оборону та соціальну підтримку; – реструктуризація бюджетних витрат із зосередженням на пріоритетних напрямках	Бюджетні заходи: – цільове фінансування відновлення інфраструктури та соціальних програм; – зниження витрат на оборону та спрямування ресурсів на економічний розвиток
Державні запозичення: – випуск військових облігацій; – мобілізація міжнародної фінансової допомоги, кредитів та грантів	Інвестиційна політика: – залучення приватних і державних інвестицій у стратегічні галузі; – співпраця з міжнародними фінансовими установами
Субсидії та трансферти: – субсидії підприємствам, що працюють на забезпечення оборони або гуманітарних потреб; – пряма фінансова допомога найбільш уразливим верствам населення	Монетарна політика: – контроль за інфляцією та стимулювання доступного кредитування
	Міжнародна допомога: – використання грантів, пільгових кредитів і фінансової підтримки міжнародних організацій
Принципи фіскальної політики:	
Пріоритетність: – зосередження ресурсів на обороні, підтримці населення та збереженні економічної стабільності	Комплексність: – збалансований підхід до відновлення соціальної, економічної та інфраструктурної сфер
Оперативність: – швидка адаптація фіскальної політики до мінливих умов	Стимулювання інвестицій: – підтримка приватного сектору та заохочення іноземних інвестицій
Справедливість: – рівномірний розподіл податкового навантаження та підтримка найбільш постраждалих груп населення та територій	Гнучкість: – можливість адаптації фіскальної політики до викликів перехідного періоду
Прозорість: – відкритість щодо використання коштів і звітність перед суспільством	Справедливість: – врахування інтересів усіх верств населення у процесі відновлення
Економічна стабільність: – запобігання надмірному борговому навантаженню та різкій інфляції	Прозорість та підзвітність: – максимальна відкритість у використанні внутрішніх і зовнішніх ресурсів
	Стійкість: – запобігання надмірній залежності від зовнішньої допомоги, формування довготривалих механізмів розвитку

Джерело: розроблено автором за результатами дослідження

Отже, стимулююча фіскальна політика є важливим інструментом для стабілізації економіки під час криз, однак її реалізація потребує ефективного управління, прозорості та здатності оперативного реагувати на виклики.

Таким чином, фіскальна політика є ключовим управлінським інструментом для регулювання економіки, що може ефективно застосовуватись як для стимулювання, так і для стримування економічних процесів, залежно від поточної економічної ситуації.

У післявоєнний період, особливо на етапі економічного піднесення, фіскальна політика може набувати стримуючого характеру. Основними заходами такої політики є підвищення податкових ставок – це спрямовано на зменшення рівня надлишкового попиту, який може провокувати інфляцію; скорочення урядових витрат – зменшення державного фінансування допомагає стримати ризики економічного перегріву.

В таких умовах стримуюча фіскальна політика допомагає уникнути негативних наслідків економічного перегріву, підтримуючи стабільність макроекономічних показників та створюючи умови для стійкого економічного розвитку у довгостроковій перспективі.

Отже, по результатах вищевикладеного матеріалу та проведеного нами дослідження, представимо цілі, основні інструменти та принципи фіскальної політики держави для періодів повоевної відбудови та модернізації економіки (таблиця 2).

Фіскальна політика в обох періодах має забезпечити стійкість держави, але акценти змінюються: у воєнний період ключова роль відводиться обороні та соціальній підтримці, а в повоевний – відновленню, структурним реформам стимулюванню економічного зростання та

забезпечення сталого розвитку.

Висновки. Отже, феномен повоевної відбудови необхідно розглядати в довгостроковій перспективі, з урахуванням історичного контексту проблем та їхнього характеру. Величезна кількість складних чинників, що охоплюють питання від причин збройних конфліктів, запобігання конфліктам, вирішення і підтримання миру до відновлення і регенерації, планування і перспектив розвитку, показує необхідність системності та комплексності досліджень в цій сфері з поглибленим вивченням кожної окремої складової.

Дослідження сутності, цілей та принципів фіскальної політики у відбудовчій та модернізаційній економічних парадигмах дозволило визначити, що фіскальна політика в умовах повоевного відновлення передбачає урядові заходи із регулювання доходів і видатків держави, перш за все на забезпечення обороноздатності країни, підтримку населення, забезпечення економічної стабільності, ефективність її реалізації залежить від збалансованості між короткостроковими потребами з урахуванням чинника невизначеності та довгостроковими економічними інтересами щодо забезпечення сталого розвитку.

У воєнний період фіскальна політика відіграє критичну роль, слугуючи основним інструментом мобілізації ресурсів і забезпечення фінансової стабільності держави. Для підтримки військових операцій та післявоєнного відновлення держава може вдаватися до оптимального поєднання дискреційної та недискреційної фіскальної політики, стимулюючої або стримуючої. Ці кроки дозволяють акумулювати необхідні фінансові ресурси, проте вони повинні бути реалізовані з урахуванням економічної рівноваги.

Бібліографічний список:

- Gleditsch N. P., Wallensteen P., Eriksson M., Sollenberg M. and Strand H. Armed Conflict 1946–2001: A New Dataset”, *Journal of Peace Research*, Sage. 2002. No. 39(5). P. 615–637.
- Wallensteen P. and Sollenberg M. 2000. Armed Conflict, 1989–1999. *Journal of Peace Research*, Sage. No. 37(5). P. 635–649.
- Institute for Economics & Peace. Global Peace Index 2024: Measuring Peace in a Complex World, Sydney, June 2024. URL: <http://visionofhumanity.org/resources>
- Іванов С. В. Економічне відновлення і розвиток країн після збройних конфліктів та воєн: невтрачені можливості для України. *Економіка України*. 2019. № 1 (686). С. 75–89.
- Latysheva O. V., Chemerys Y. T. Investigation of the State of Investment Support of Sustainable Development of the Leading Branches of the National Economy of Ukraine. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 4. С. 94–99.
- Приймакова Ю. А. Інвестиційно-інноваційні процеси в Україні: сучасний стан і зміни в постконфліктний період. *Бізнес-Інформ*. 2020. № 5. С. 117–128.
- Колінець Л. Б., Радинський С. В. Вплив зростання військових витрат на економічний розвиток країн. *Ефективна економіка*. 2020. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>
- Rudy K. Military economy and economic growth: Bidirectional effects in transition economies of Eurasia. *Global Journal of Emerging Market Economies*. 2022. № 14(3). P. 285–300.
- Barro R. J. Economic growth in a cross section of countries. *Quarterly Journal of Economics*. 1991. № 106 (2). P. 407–443.
- Domonkos E., Schlett A. Financial reconstruction in central and eastern Europe after world war I: The case of Hungary. *West Bohemian Historical Review*. 2021. № 11(2). P. 209–234.
- Nahtigal M. EU recovery plans, inclusive knowledge economy and overcoming regional disparities. *Lex Localis*. 2022. № 20(4). P. 1171–1189. DOI: [https://doi.org/10.4335/20.4.1171-1189\(2022\)](https://doi.org/10.4335/20.4.1171-1189(2022))
- Best M. H. The economics of innovation behind cluster dynamic processes. *The oxford handbook of industrial hubs and economic development*. 2020. P. 64–76. DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198850434.013.4>
- Mallett R., Pain A. Post-war recovery and the role of markets: Policy insights from six years of research. *Global Policy*. 2018. № 9(2). P. 264–275. DOI: <https://doi.org/10.1111/1758-5899.12560>
- Amosha O., Pidorycheva I., Zemliankin A. Key trends in the world economy development: new challenges and prospects. *Sci. innov.* 2021. Vol. 17. № 1. P. 3–17. DOI: <https://doi.org/10.15407/scine17.01.003>
- Prokopenko O., Bezliudnyi O., Omelyanenko V., Slatvinskyi M., Biloshkurska N., Biloshkurskyi M. Patterns Identification in the Dynamics of Countries’ Technological Development in the Context of Military Conflict. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2021. No. 2(13(110)). P. 6–15. DOI: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.230236>
- Marshall Plan. Encyclopedia Britannica, 2021. URL: <https://www.britannica.com/event/Marshall-Plan>

17. Eichengreen B. Institutional prerequisites for economic growth: Europe after World War II. *European Economic Review*. 1994. No. 38(3-4). P. 883–890. DOI: [https://doi.org/10.1016/0014-2921\(94\)90124-4](https://doi.org/10.1016/0014-2921(94)90124-4)
18. The Marshall Plan Rebuilding Europe. U.S. Department of State/Bureau of International Information Programs. URL: <http://shenyang.usembassy-china.org.cn/uploads/images/5YLDd1gmyNoNIXrVRNwY1A/marshallplan.pdf>
19. Lake A. After the Wars: Reconstruction in Afghanistan, Indochina, Central America, Southern Africa and the Horn of Africa. New Brunswick, NJ : Transaction Publishers. 1990. URL: <https://www.econbiz.de/Record/after-the-wars-reconstruction-in-afghanistan-indochina-central-america-southern-africa-and-the-horn-of-africa-lake-anthony/10013379180/Description#tabnav>
20. Дука А. П., Старченко Г. В. Світовий досвід повоєнного відновлення економіки: уроки для України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Економіка та управління*. 2022. № 6. URL: https://reicst.com.ua/pmt/issue/view/issue_6_2022
21. Дослідження практик відновлення після руйнації: Афганістан. URL: <https://iaa.org.ua/portfolio/afghanistan/>
22. Дослідження практик відновлення після руйнації: Іран. URL: <https://iaa.org.ua/portfolio/iran/>
23. Дослідження практик відновлення після руйнації: Ірак. URL: <https://iaa.org.ua/portfolio/irak>
24. Дослідження практик відновлення після руйнації: країни Балтії. URL: <https://iaa.org.ua/portfolio/krayiny-baltiyyi/>
25. Дідківська Л. В. Італійське «економічне диво»: успішний досвід управління повосенним відновленням. *Історія народного господарства та економічної думки України*. 2022. № (55). С. 102–116. DOI: <https://doi.org/10.15407/ingedu2022.55.102>
26. Небрат В. В. Американська політико-економічна доктрина у повосенній відбудові Європи (друга половина 1940-х – початок 1950-х років): історичні уроки для України. *Історія народного господарства та економічної думки України*. 2022. № 55. С. 9–38. DOI: <https://doi.org/10.15407/ingedu2022.55.009>
27. Маршалок Т. Аналіз фіскальної політики та макроекономічної ситуації в Україні в умовах коронакризи. *Світ фінансів*. 2021. Вип. 1(66). С. 102–111. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/42442>

References:

1. Gleditsch N. P., Wallensteen P., Eriksson M., Sollenberg M., and Strand H. (2002) Armed Conflict 1946–2001: A New Dataset. *Journal of Peace Research*, vol. 39(5), pp. 615–637.
2. Wallensteen P. and Sollenberg M. (2000) Armed Conflict, 1989–1999. *Journal of Peace Research*, vol. 37(5), pp. 635–649.
3. Institute for Economics & Peace. (2024) Global Peace Index 2024: Measuring Peace in a Complex World. Sydney, June 2024. Available at: <http://visionofhumanity.org/resources>
4. Ivanov S. V. (2019) Ekonomichne vidnovlennia i rozvytok krain pislia zbroinykh konfliktiv ta voien: nevtracheni mozhlyvosti dlia Ukrainy [Economic Recovery and Development of Countries After Armed Conflicts and Wars: Lost Opportunities for Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 1 (686), pp. 75–89.
5. Latysheva O. V., Chemerys Y. T. (2018) Investigation of the State of Investment Support of Sustainable Development of the Leading Branches of the National Economy of Ukraine. *Ekonomichniy visnyk Donbasu*, no. 4, pp. 94–99.
6. Pryimakova Yu. A. (2020) Investytsiino-innovatsiini protsesy v Ukraini: suchasnyi stan i zminy v postkonfliktnyi period [Investment and Innovation Processes in Ukraine: Current State and Changes in the Post-Conflict Period]. *Biznes Inform*, no. 5, pp. 117–128.
7. Kolinets L. B., Radynskiy S. V. (2020) Vplyv zrostantia viiskovykh vytrat na ekonomichniy rozvytok krain [The Impact of Military Spending Growth on Economic Development of Countries]. *Efektivna ekonomika*, no. 8. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua>
8. Rudy K. (2022) Military economy and economic growth: Bidirectional effects in transition economies of Eurasia. *Global Journal of Emerging Market Economies*, vol. 14(3), pp. 285–300.
9. Barro R. J. (1991) Economic growth in a cross section of countries. *Quarterly Journal of Economics*, vol. 106(2), pp. 407–443.
10. Domonkos E., Schlett A. (2021) Financial reconstruction in central and eastern Europe after world war I: The case of Hungary. *West Bohemian Historical Review*, vol. 11(2), pp. 209–234.
11. Nahtigal M. (2022) EU recovery plans, inclusive knowledge economy and overcoming regional disparities. *Lex Localis*, vol. 20(4), pp. 1171–1189. DOI: [https://doi.org/10.4335/20.4.1171-1189\(2022\)](https://doi.org/10.4335/20.4.1171-1189(2022))
12. Best M. H. (2020) The economics of innovation behind cluster dynamic processes. *The Oxford Handbook of Industrial Hubs and Economic Development*, pp. 64–76. DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198850434.013.4>
13. Mallett R., Pain A. (2018) Post-war recovery and the role of markets: Policy insights from six years of research. *Global Policy*, vol. 9(2), pp. 264–275. DOI: <https://doi.org/10.1111/1758-5899.12560>
14. Amosha O., Pidorycheva I., Zemliankin A. (2021) Key trends in the world economy development: new challenges and prospects. *Sci. Innov.*, vol. 17, no. 1, pp. 3–17. DOI: <https://doi.org/10.15407/sci17.01.003>
15. Prokopenko O., Bezliudnyi O., Omelyanenko V., Slatvynskiy M., Biloshkurska N., Biloshkurskiy M. (2021) Patterns Identification in the Dynamics of Countries' Technological Development in the Context of Military Conflict. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, vol. 2(13(110)), pp. 6–15. DOI: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.230236>
16. Marshall Plan. *Encyclopedia Britannica* (2021). Available at: <https://www.britannica.com/event/Marshall-Plan>
17. Eichengreen B. (1994) Institutional prerequisites for economic growth: Europe after World War II. *European Economic Review*, vol. 38(3-4), pp. 883–890. DOI: [https://doi.org/10.1016/0014-2921\(94\)90124-4](https://doi.org/10.1016/0014-2921(94)90124-4)
18. The Marshall Plan Rebuilding Europe. (n.d.) U.S. Department of State/Bureau of International Information Programs. Available at: <http://shenyang.usembassy-china.org.cn/uploads/images/5YLDd1gmyNoNIXrVRNwY1A/marshallplan.pdf>
19. Lake A. (1990) After the Wars: Reconstruction in Afghanistan, Indochina, Central America, Southern Africa and the Horn of Africa. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers. Available at: <https://www.econbiz.de/Record/after-the-wars-reconstruction-in-afghanistan-indochina-central-america-southern-africa-and-the-horn-of-africa-lake-anthony/10013379180/Description#tabnav>
20. Duka A. P., Starchenko H. V. (2022) Svitovyi dosvid povoiennoho vidnovlennia ekonomiky: uroky dlia Ukrainy [World Experience of Post-War Economic Recovery: Lessons for Ukraine]. *Problemy suchasnykh transformatsii*, no. 6. Available at: https://reicst.com.ua/pmt/issue/view/issue_6_2022
21. Doslidzhennia praktyk vidnovlennia pislia puinatsii: Afhanistan [Research on Recovery Practices After Destruction: Afghanistan]. Available at: <https://iaa.org.ua/portfolio/afghanistan/>
22. Doslidzhennia praktyk vidnovlennia pislia puinatsii: Iran [Research on Recovery Practices After Destruction: Iran]. Available at: <https://iaa.org.ua/portfolio/iran/>

23. Doslidzhennia praktyk vidnovlennia pislia puinatsii: Irak [Research on Recovery Practices After Destruction: Iraq]. Available at: <https://iaa.org.ua/portfolio/irak>
24. Doslidzhennia praktyk vidnovlennia pislia puinatsii: krainy Baltii [Research on Recovery Practices After Destruction: Baltic Countries]. Available at: <https://iaa.org.ua/portfolio/krayiny-baltiyyi/>
25. Didkivska L. V. (2022) Italiiske “ekonomichne dyvo”: uspishnyi dosvid upravlinnia povoiennym vidnovlenniam [Italian «Economic Miracle»: Successful Experience in Managing Post-War Recovery]. *Istoriia narodnoho hospodarstva ta ekonomichnoi dumky Ukrainy*, (55), pp. 102–116. DOI: <https://doi.org/10.15407/ingedu2022.55.102>
26. Nebrat V. V. (2022) Amerykanska polityko-ekonomichna doktryna u povoiennii vidbudovi Yevropy (druga polovyna 1940-kh – pochatok 1950-kh rokiv): istorychni uroky dlia Ukrainy [American Political and Economic Doctrine in Post-War Reconstruction of Europe (Second Half of 1940s – Early 1950s): Historical Lessons for Ukraine]. *Istoriia narodnoho hospodarstva ta ekonomichnoi dumky Ukrainy*, no. 55, pp. 9–38. DOI: <https://doi.org/10.15407/ingedu2022.55.009>
27. Marshalok T. (2021) Analiz fiskalnoi polityky ta makroekonomichnoi sytuatsii v Ukraini v umovakh koronakryzy [Analysis of Fiscal Policy and Macroeconomic Situation in Ukraine During the Corona Crisis]. *Svit finansiv*, is. 1(66), pp. 102–111. Available at: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/42442>

Стаття надійшла до редакції 29.11.2024